

Ik snap het wel, maar niet zo snel...

Wat kun je doen voor kinderen met
langzame informatieverwerking?

ELLEN BRAATEN EN
BRIAN WILLOUGHBY

HOGREFE

Ik snap het wel, maar niet zo snel...

Wat kun je doen voor kinderen met
langzame informatieverwerking?

Ellen Braaten en Brian Willoughby

Voor Peter, die me heeft geleerd dat het eigen tempo het enige tempo is dat belangrijk is.

–E.B.

Voor Nathan, Laurie, Lyle en Cheryl – jullie niet aflatende steun tijdens mijn opleiding en carrière hebben me geholpen het beste uit mezelf te halen.

–B.W.

© Copyright 2015 Hogrefe Uitgevers, Amsterdam

© Copyright 2014 The Guilford Press. A division of Guilford Publications, Inc.

First published in English under the title *Bright Kids who can't keep up*.

Dit werk is auteursrechtelijk beschermd. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Hoewel dit boek met zorg is samengesteld, aanvaarden schrijver noch uitgever enige aansprakelijkheid voor schade ontstaan door eventuele fouten en/of onvolkomenheden in dit boek.

Vertaling: Wouter Scheen, Amsterdam

Vormgeving omslag: 11, Haaften

Vormgeving binnenwerk: Annelies Bast, Amsterdam

Illustraties: Dreamstime.com p. 40/Gregory Dyer, p. 42/Svetlanamaster, p.43/Alila07, p. 81/Semenchenko; Caraman; Xpdream

Grafische productie: Graficonnect, Son

ISBN 978090-79729-97-5

NUR 770

www.hogrefe.nl

Inhoud

Voorwoord	7
Deel 1 Wat verwerkingssnelheid is	
1 'Als mijn kind zo slim is, waarom is het dan zo langzaam?'	11
2 'Mijn kind lijkt het tempo niet te kunnen bijbenen ... Wat moet ik nu doen?'	25
3 Wat is verwerkingssnelheid eigenlijk precies?	37
Deel 2 Je kind helpen om bij te blijven in het dagelijks leven	
4 Verwerkingssnelheid in het gezin	51
5 Verwerkingssnelheid en het leven thuis	67
6 Verwerkingssnelheid in de klas	85
7 Verwerkingssnelheid en sociale relaties	101
8 De emotionele kosten van een lage verwerkingssnelheid	121
Deel 3 Op de hoogte zijn en blijven	
9 Hoe een psychologisch onderzoek en ondersteuning eruit kunnen zien	137
10 Andere informatie die kan helpen	151
Dankbetuiging	155
Over de auteurs	157

Voorwoord

'Mijn kind heeft net een IQ-test gemaakt en de psycholoog zei dat er bij hem sprake was van een heel lage verwerkingssnelheid. Wat betekent dat?'

'Wat ik ook doe, mijn kind werkt langzamer dan zijn klasgenootjes. Kunnen we iets doen om hem sneller te laten werken?'

'Mijn kind heeft de diagnose ADHD gekregen, maar hij is allesbehalve hyperactief. Hij is juist heel moeilijk tot iets aan te zetten. Hoe kan dat?'

Al deze vragen hebben betrekking op een specifiek neuropsychologisch concept: verwerkingssnelheid. Zoals je in dit boek zult zien is dit concept lastig te omschrijven, maar de effecten ervan, als de verwerkingssnelheid minder dan optimaal is, komen vaker voor dan de meeste ouders beseffen. Problemen met de verwerkingssnelheid zien we bij allerlei stoornissen, bijvoorbeeld bij leerproblemen, ontwikkelingsstoornissen en aandachtsproblemen. Ze kunnen tot grote frustraties leiden bij kinderen en hun ouders. Als ouders er achter komen dat verwerkingssnelheid bij hun kind een probleem is, zijn ze vaak opgelucht dat er eindelijk een verklaring is. Ze willen vervolgens graag weten hoe ze hun kind kunnen helpen om dit probleem op te lossen.

Wij zijn twee kinderpsychologen en onderzoeken jaarlijks honderden kinderen in het kader van het *Learning and Emotional Assessment Program* van het Massachusetts General Hospital en de Harvard Medical School. In die hoedanigheid

hebben we ontdekt dat de meest gestelde vragen de verwerkingssnelheid betreffen. Gelukkig kunnen deze vragen beantwoord worden omdat er inmiddels veel bekend is door onze uitgebreide klinische ervaring en ons onderzoek en dat van anderen. De ouders die we zien willen niet alleen meer inzicht in het neurocognitieve profiel van hun kind, maar willen ook weten hoe ze de problemen waar ze elke dag mee te maken krijgen kunnen oplossen. Hoe om te gaan met de lange tijd die hun kinderen nodig hebben om informatie te verwerken, de tijd die het duurt om in actie te komen nadat ze instructies hebben gekregen, het feit dat hun kinderen altijd de laatste lijken te zijn, de eindeloze huiswerksessies. Ze willen weten of de problemen van hun kind ooit zullen verbeteren, en zo niet, hoe ze kunnen leren om te gaan met een kind dat in een ander tempo functioneert dan sommige of alle andere gezinsleden.

Dit boek is een poging om de vragen te beantwoorden die bij je opkomen nadat je hebt ontdekt dat je kind een lage verwerkingssnelheid heeft. Hoewel we niet op alle vragen een antwoord hebben, presenteren we wel alle feiten over wat verwerkingssnelheid precies is, op welke manier deze de gezins- en sociale relaties beïnvloedt en wat de impact is op de schoolprestaties. We geven richtlijnen om met dit probleem om te gaan en het te behandelen. Je kunt veel doen om de verwerkingssnelheid van je kind te compenseren, zodat je kind goed presteert – thuis, op school, in het sociale leven – en gelukkig blijft en een gezonde eigenwaarde ontwikkelt. Bovenal hopen we dat je zult inzien dat de problemen van je kind niet uniek zijn en dat jullie situatie allesbehalve hopeloos is.

‘Als mijn kind zo slim is, waarom is het dan zo langzaam?’

‘Ik begrijp wel waarom iedereen zich zo aan Dennis ergert, want ik erger me ook! Hij krijgt gewoon *niks* op tijd af. Of het nu om zijn huiswerk gaat, zijn schoenen aantrekken of een telefonische boodschap noteren, hij krijgt het *niet* voor elkaar! Als ik hem niet zo goed kende, zou ik denken dat het hem allemaal niks kon schelen. Maar ik weet dat dat niet zo is. Hij trekt het zich juist heel erg aan. Hij weet alleen niet waar hij de motivatie vandaan moet halen of hoe hij moet beginnen. Zijn vader denkt dat hij domweg lui is en ik moet toegeven dat dat ook het geval lijkt, maar ik weet dat hij de dingen sneller zou doen als hij dat kon. Hij heeft goede ideeën en kan heel enthousiast vertellen over een schrijfpodracht voor geschiedenis. Maar als het moment is aangebroken dat hij er *echt* mee aan de slag moet, dan zit hij daar maar. Ogenscheinlijk verlamd door angst, of misschien zit hij alleen maar te dagdromen, ik weet het gewoon niet! Als het hem allemaal onverschillig liet, zou hij niet zo enthousiast zijn over het onderwerp. Toch? Ik probeer hem op weg te helpen door voor te stellen om ideeën op kaartjes te schrijven, maar hij doet er uren over om de informatie in het boek te vinden en nog langer om die op te schrijven. Hij is al vanaf zijn geboorte zo, lijkt het. Zelfs in groep 3, toen hij alleen maar woorden hoefde over te schrijven, deed hij er tien keer zo lang over als ik zou doen. Zijn vader vindt dat hij lui is, zijn leraren denken dat het hem allemaal onverschillig laat en ik schreeuw de hele dag tegen hem dat hij aan de slag moet. Hoe is het toch zo ver gekomen?’

Sommige kinderen zijn van nature snel. Ze rennen, praten, tekenen en doen allerlei andere dingen met een snelheid die bij hun leeftijd lijkt te passen. Andere kinderen doen dat niet. Of misschien beter gezegd: ze kunnen dat niet. Deze kinderen hebben mogelijk *verwerkingssnelheidsproblemen*. In de neuropsychologie wordt de term *verwerkingssnelheid* vaak gebruikt en ook door anderen die zich met de ontwikkeling van kinderen bezig houden wordt deze term steeds vaker gebezigd. Zoals je in de komende paar hoofdstukken zult zien verwijst deze term naar een complex proces en wordt hij dus op verschillende manieren gedefinieerd en gemeenten. De term kan gezien worden als iets wat los staat van andere cognitieve aspecten, bijvoorbeeld taal, geheugen of aandacht.

In het algemeen heeft verwerkingssnelheid echter betrekking op een of meer van de volgende functies: de hoeveelheid tijd die nodig is om *informatie waar te nemen* (door elk van de zintuigen, maar meestal via de visuele en auditieve kanalen), om *informatie te verwerken* en/of om *een reactie te formuleren of uit te voeren*. Je kunt verwerkingssnelheid ook definiëren door te zeggen dat het *de tijd is die nodig is om een cognitieve taak uit te voeren of de hoeveelheid werk die in een bepaalde tijd kan worden afgemaakt*. Nog eenvoudiger gezegd heeft verwerkingssnelheid betrekking op *hoe lang het duurt om iets te doen*.

Omdat we er in onze cultuur veel waarde aan hechten dat dingen snel gebeuren, kan het lastig als je een zenuwstelsel hebt dat meer tijd nodig heeft om informatie te verwerken. Van kinderen en volwassenen die langzamer zijn in dit soort verwerkingstaken wordt soms gedacht dat ze minder intelligent zijn. Maar dat is niet het geval. De verwerkingssnelheid interacteert wel met andere gebieden van het cognitief functioneren doordat ze een negatieve invloed heeft op het vermogen om snel een antwoord te geven, vlot informatie uit het langetermijngeheugen op te halen en te onthouden wat je op een bepaald moment moet doen. Met andere woorden, het is mogelijk dat iemand met een lage verwerkingssnelheid als gevolg daarvan problemen krijgt op andere cognitieve gebieden en zelfs lager kan scoren op intelligentietests (waarover meer in het volgende hoofdstuk). Dat is echter niet noodzakelijkerwijs het geval, omdat cognitieve problemen op het ene gebied niet betekenen dat je in het algemeen minder intelligent bent.

Zo had Dennis bijvoorbeeld, ook al leken zijn handelingen en denkprocessen langzaam te verlopen, in vergelijking met kinderen van zijn leeftijd een heel hoog verbaal IQ. De trage output van Dennis lijkt losgekoppeld van zijn natuurlijke verstandelijke vermogens, wat tot de mogelijke conclusie lijkt te leiden dat het hem domweg niet lukt om zelfs eenvoudige huiswerktaken te voltooien, zoals het overschrijven van woorden.

Het gezin van Dennis heeft al talloze periodes doorgemaakt waarin zijn gebrek aan productiviteit het dagelijks leven tot een strijd heeft gemaakt. Vaak gaat het om zijn huiswerk en klusjes in het huishouden. Dikwijls haalt Dennis alleen maar

zijn schouders op als hij zijn ouders heeft teleurgesteld doordat hij iets wat zij hem hebben gevraagd niet heeft gedaan. Maar andere keren reageert hij kwaad en zegt hij dat ze het domweg niet snappen. 'Je denkt misschien dat ik dat kan, maar ik kan het niet!', antwoordt hij vaak.

Een ggz-hulpverlener vertelde Dennis' ouders dat hij misschien iets had wat een oppositioneel-opstandige gedragsstoornis wordt genoemd; een ander zei dat hij symptomen vertoonde van ADHD en weer een ander zei dat ze het 'maar gewoon moesten laten', omdat hij nu eenmaal een jongen was. Dennis' leraar en de schoolpsycholoog dachten dat het een verwerkingsprobleem zou kunnen zijn, maar ze legden niet uit wat ze daarmee bedoelden of hoe ze tot die conclusie waren gekomen.

Dennis' ouders vonden niet dat dergelijke etiketten of verklaringen helemaal pasten bij de ophef, de opschudding en het trauma die het gevolg waren van Dennis' onvermogen om werk op tijd af te krijgen. Zijn onvermogen om zijn huiswerk af te krijgen vergde een voortdurende alertheid en heel veel energie van zijn ouders. De inspanningen die zijn ouders zich getroostten om hem te helpen dingen af te maken veroorzaakten ook veel wrevel bij zijn broertjes en zusjes. Zijn ouders maakten voortdurende ruzie over de aanpak van zijn problemen. Ze waren kwaad, gefrustreerd, overweldigd, uitgeput en wanhopig – en ze hadden geen idee wat ze moesten doen of tot wie ze zich konden wenden.

'Hoe kom ik er achter of mijn kind een lage verwerkingsnelheid heeft?'

Misschien heb je dit boek gepakt omdat je een kind hebt dat op Dennis lijkt of wellicht sprak het idee je aan dat een kind slim kan zijn, maar het tempo niet kan bijbenen. Mogelijk heb je hulp gezocht bij de leerlingbegeleiders of jeugdzorg, van wie sommigen je hebben geadviseerd dat je ervoor moet zorgen dat je kind voldoende slaap krijgt, beter ontbijt, 'helemaal klaar is om op school te gaan leren' of dat je consequenter moet reageren op het gedrag van je kind. Mogelijk heb je al die adviezen geprobeerd op te volgen. Of misschien was dat niet nodig omdat je wist dat het geen slaap- of motivatieprobleem was, maar een ander aspect van de leer- of cognitieve stijl van je kind, dat nog een nadere verklaring behoeft.

Echte problemen met de verwerkingsnelheid moeten door een professional aan de hand van een psychologisch onderzoek worden vastgesteld. Meestal zijn ze een aanwijzing voor een ander onderliggend probleem, in de meeste gevallen een aandachtsprobleem. Het onoplettendheidstype van ADHD gaat vaak, maar niet in alle gevallen, gepaard met een lage verwerkingsnelheid. De op een na grootste categorie van kinderen met verwerkingsnelheidsproblemen betreft kinderen die leermoeilijkheden hebben, zoals dyslexie, non-verbale leerproblemen, taalgerela-

Kost het jouw kind meer tijd en moeite dan andere kinderen om zich 's morgens aan te kleden? Is jouw kind vaak te laat? Lukt het hem maar niet om zijn huiswerk op tijd af te hebben? Of om snel op een eenvoudige vraag te reageren?

Het gevaar bestaat dan dat mensen denken dat jouw kind lui of misschien onvoldoende gemotiveerd is. Vaak blijkt het tegendeel echter waar. Sommige kinderen verwerken informatie namelijk langzamer dan andere kinderen. Kinderen met langzame informatieverwerking willen wel heel graag, maar op de een of ander lukt het hen niet.

Ellen Braaten en Brian Willoughby hebben jarenlang onderzoek gedaan naar de verschillen in snelheid van informatieverwerking bij kinderen. In **Ik snap het wel, maar niet zo snel...** laten zij zien wat dit voor deze kinderen en hun omgeving betekent. Daarnaast beschrijven zij wat je van hulpverleners kunt verwachten en hoe je hulp voor je kind op school kunt organiseren. Aan de hand van levendige voorbeelden laten zij zien hoe je deze kinderen kunt helpen en wat je kunt doen om dagelijkse routines efficiënter te laten verlopen.

Ik snap het wel, maar niet zo snel... helpt je om de informatieverwerkings-snelheid van je kind te herkennen, te accepteren en ermee om te gaan. Dit is het eerste Nederlandstalige boek dat zich richt op alle aspecten van langzame informatieverwerking: zowel thuis, als op school.

Super, ongelooflijk handig, gedegen en geschreven in een zeer heldere en toegankelijke stijl. Ik beveel dit boek zeer aan! Edward Hallowell

Ellen Braaten is directeur van het Learning and Emotional Assessment Program van het Massachusetts General Hospital en verbonden aan Harvard Medical School. **Brian Willoughby** is psycholoog aan het Learning and Emotional Assessment Program van het Massachusetts General Hospital en eveneens verbonden aan Harvard Medical School.

